

Beredskapsutvalget
for finansiell infrastruktur
(BFI)

Årsrapport 2014

Forord

Finansiell stabilitet og sikker elektronisk betalingsformidling er avhengig av systemer med høy tilgjengelighet og et godt samarbeid mellom aktørene som opererer dem. Alle aktørene som opererer kritiske systemer og kritisk infrastruktur for finanssektoren i Norge er representert i BFI. Gjennom regelmessige møter med informasjonsutveksling og beredskapsøvelser, opprettholdes en beredskap. Informasjon om hendelser, identifiserte sårbarheter og trusler er faste punkt på agendaen, men også samarbeid om tiltak.

Hvert år utarbeider BFI en årsrapport som beskriver aktivitetene det foregående året. Her følger rapporten for virksomheten i BFI i 2014.

Oslo 15. februar 2015

Olav Johannessen
Leder av BFI
Seksjonssjef
Seksjon for tilsyn med IT og betalingstjenester
Finanstilsynet

Sekretariatet for BFI
Finanstilsynet
Seksjon for tilsyn med IT og betalingstjenester
v/ tilsynsrådgiver Åshild Johnsen
Revierstredet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo
Tlf.: 22939702/99293046

Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur (BFI)

Årsrapport 2014

1. Innledning

BFI ble opprettet gjennom vedtak i Norges Banks hovedstyre 11. oktober 2000 i forståelse med Finansdepartementet, Finanstilsynet og sentrale aktører i finansiell sektor. I henhold til mandatet har BFI følgende to hovedoppgaver:

- (i) Komme frem til og å koordinere tiltak for å forebygge og å løse krisesituasjoner og andre situasjoner som kan resultere i store forstyrrelser i den finansielle infrastruktur. I en krisesituasjon skal utvalget varsle og informere berørte aktører og myndigheter om hvilke problemer som har oppstått, hvilke konsekvenser problemene kan medføre og hvilke tiltak som settes i verk for å løse problemene.
- (ii) Forestå nødvendig koordinering av beredskapssaker innenfor finansiell sektor, herunder, på grunnlag av sivilt beredskapssystem, samordne utarbeidelse og iverksettelse av varslingsplaner og beredskapstiltak ved sikkerhetspolitiske kriser og krig.

BFIs hovedoppgave er å bidra til best mulig samordning av beredskapsarbeidet mellom de sentrale aktørene i finanssektoren, men BFI erstatter ikke den enkelte institusjons selvstendige ansvar for beredskapen i egen virksomhet. Samlet representerer BFIs medlemmer en faglig kompetanse om finansiell infrastruktur på høyt nivå. Ved hendelser skal BFI være bindeleddet mellom involverte aktører og myndighetene og sørge for at kommunikasjonen og informasjonen er på et riktig nivå.

Mandatet for BFI følger i vedlegg 1.

BFI har etablert en rutine for å varsle, informere og koordinere tiltak i krisesituasjoner i finansiell infrastruktur. Rutinen inneholder blant annet en fast agenda for møter i BFI i en krisesituasjon. I tillegg har BFI etablert varslingslister med kontaktopplysninger for alle som er med i utvalget. Varslingslisten oppdateres løpende og distribueres regelmessig til alle medlemmer, varamedlemmer og observatører i BFI.

2. Representasjon

BFI er sammensatt av representanter fra ulike myndighetsorganer og sentrale aktører som er brukere av og/eller har operativt ansvar for, finansiell infrastruktur. BFIs representanter er fordelt på 16 faste medlemmer, 10 direkte varamedlemmer og 8 observatører. Faste medlemmer har møteplikt, men kan bli representert med sitt direkte varamedlem ved nødvendig møteforfall. Observatører har møterett.

Sammensetningen av utvalgets medlemmer og observatører er et resultat av en vurdering av hvordan finansiell stabilitet kan bli påvirket av enkle eller sammensatte hendelser. Hvis BFI finner det nødvendig, vil utvalget også trekke på relevant kompetanse fra andre aktuelle aktører.

Olav Johannessen, leder for Finantilsynets seksjon for tilsyn med IT og betalingstjenester, overtok som ny leder for BFI i juli 2014, da tidligere leder Frank Robert Berg gikk av med pensjon. Andre endringer i 2014 var endring av et fast medlem og et varamedlem og opprettelse av to nye varamedlemmer for henholdsvis finansiell infrastruktur og interbankoppgjør i Norges Bank.

En oversikt over sammensetningen av BFI pr. 31. desember 2014 følger i vedlegg 2.

3. Utvalgets arbeid i 2014

I 2014 gjennomførte BFI tre ordinære møter og to beredskapsøvelser.

Hendelsesrapportering til BFI

- Gjennomgang av hendelsesrapporter fra Finantilsynet.
Tilsynet gjør et hensiktsmessig uttrekk fra IKT-hendelsesrapporteringen til Finantilsynet som grunnlag for rapportering av hendelser til BFI. Rapporten gjennomgås på BFI-møtene.
- Gjennomgang av hendelsesrapportering fra bankenes felles avregningssystem, Norwegian Interbank Clearing System (NICS). Rapporten gjennomgås på BFI-møtene.
- Gjennomgang av hendelsesrapportering fra Norges Banks oppgjørssystem (NBO). Rapporten gjennomgås på BFI-møtene.

Hendelsesrapportene sendes ut før BFI-møtene og gjelder normalt for perioden fra siste BFI-møte og opp til utsendelsesdato. Rapportene blir presentert på møtene av de ansvarlige organisasjonene. Øvrige deltakere i BFI gir i møtene eventuelle tilleggskommentarer om rapporterte hendelser og om hendelser som ikke fremkommer i de avtalte rapporteringene.

Stabiliteten til betalingstjenestene var i 2014 tilfredsstillende med unntak for en periode i mai – juni da det var flere driftshendelser med få dagers mellomrom som rammet mange banker. Året var ellers preget av noen alvorlige driftshendelser som rammet enkelt-banker. Her kan nevnes:

- driftsavbrudd i en større bank 16.02.14 - 17.02.14 som medførte avbrudd til banktjenestene og manglende leveranser til oppgjørene i Norges Bank fram til sluttoppgjøret 17.02.14,

- driftsavbrudd i en større bank 17.06.14 knyttet til problemer med strømforsyning i datahall som medførte problemer med kjøringene de påfølgende dagene og utsettelse av sluttavregningen 18. juni,
- alvorlig hendelse i en større bank 7. – 9. 10.14 forårsaket av følgefeil til en mindre feil der VISA-transaksjoner ble belastet dobbelt og ved reversering ble kundene belastet feilaktig en tredje gang for de samme transaksjonene.

Det var ellers god regularitet på avregnings- og oppgjørssystemene og kommunikasjonen mot det internasjonale betalingsystemet SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) og det internasjonale oppgjørssystemet CLS (Continuous Linked Settlement).

Det ble rapportert få hendelser om ondsinnede angrep i 2014, men enkelte hendelser indikerte aktiviteter for å komme inn på innsiden i foretakenes systemer.

Rutine for varsling, problemhåndtering og informasjonsdeling

BFIs rutine for varsling, problemhåndtering og informasjonsdeling i BFI fra 2013 ble endelig godkjent i 2014. Rutinen inneholder blant annet en fast agenda for møter i BFI i en krisesituasjon og beskriver informasjonsformidlingen i en krisesituasjon.

På oppfordring fra et av medlemmene behandlet BFI også hvordan informasjon om alvorlige beredskapssituasjoner gitt i BFI skal videreformidles i de berørte finansforetakene. Medlemmene i BFI representerer sin virksomhet og er ansvarlige for å videreformidle informasjonen fra BFI på en hensiktsmessig måte. Det enkelte BFI-medlem må sørge for å etablere rutiner for informasjonsdeling internt i sin virksomhet.

Beredskapsarbeidet i BFI

Prioritering av strøm og tele.

Finanstilsynet nærmet seg i 2014 en avslutning av arbeidet med å forankre finanssektorens prioritering av tilgang til strøm og tele i en beredskapssituasjon. Etter å ha tilrettelagt for møter mellom de prioriterte finansaktørene og de mest sentrale strøm- og teleleverandørene, skal kommunikasjonen mellom dem nå være etablert på et nivå som gjør det mulig for strøm- og teleleverandørene å følge opp finanssektorens prioritering i en krisesituasjon uansett når denne skulle oppstå. Finanstilsynet vil fortsatt ha noe oppfølging knyttet til at finansaktørenes etablerte rutiner kommer til anvendelse ved systemendringer som påvirker strøm- og teleleveransene.

BFI-øvelse med bruk av krisestøtteverktøyet CIM¹ til møteinnkalling i BFI.

07.10.14 ble det gjennomført en øvelse i å kalle inn til telefonmøte i BFI med bruk av krisestøtteverktøyet CIM. Tidspunkt for øvelsen var ikke varslet på forhånd. Formålet var å øve på å bruke CIM til å kalle inn til ekstraordinært møte i BFI og å motta svar på om innkallingen ble mottatt og besvart. Øvelsen ble evaluert, og BFI vurderte CIM som et effektivt verktøy til møteinnkalling.

¹ CIM = Crisis Information Management

Det er enkelt å følge hvem som svarer og hva de svarer, og det kan brukes fra alle steder hvor Internett er tilgjengelig.

BFI-øvelse i regi av Nordea Bank Norge.

Nordea Bank Norge (Nordea) ledet den andre øvelsen i BFI i 2014. Øvelsen ble gjennomført 22.10.14. I øvelsesscenario beskrev Nordea en situasjon der sentral leverandør får problemer med kjerneløsninger og nettverk slik at bankens betalingstjenester settes ut av spill. Situasjonen vedvarer - totalt utspiller scenario seg over seks dager. Særlig rammes kundekanaler for bedrifter. Betalinger blir ikke gjennomført eller blir sterkt forsinket, og det får smitteeffekt til andre banker og infrastruktur. De opprinnelige feilene fører til nye følgefeil som til sammen gjør at feilsituasjonen eskalerer. Øvelsen illustrerte godt hvordan problemer i *en* bank kan smitte til de andre bankene. Manglende betalinger fra bedriftskunder i Nordea forplantet seg til manglende betalinger til privatkunder i de andre bankene. Likviditeten mellom bankene ble mer og mer skjevfordelt.

BFI ble øvet i en situasjon som eskalerte og måtte underveis ta stilling til:

- når skal BFI tre sammen første gang
- når skal BFI tre sammen underveis i en pågående situasjon og hvordan avtales dette
- når og hvordan skal BFI varsle og informere myndigheter og bransje
- hvordan kan BFI koordinere avhjelpende tiltak bankene i mellom

Øvelsen identifiserte et oppfølgingspunkt knyttet til hvordan BFI kan sikre at banker som ikke er representert i BFI, får konsis informasjon om situasjonen og de koordineringstiltak BFI beslutter.

Øvrige temaer BFI ble orientert om i 2014:

Norges Bank presenterte årsrapport for Norges Banks Oppgjørssystem (NBO) for 2013.

Finans Norge presenterte årsrapport for NICS for 2013.

Sammen med representanter fra bankene og NICS Drift evaluerte NICS Operatørkontor høsten 2013 CAP-løsningen og konkluderte med at den har vært vellykket.

Norges Bank presenterte Norges Banks rapport om finansiell infrastruktur for 2014

(endret navn fra Norges Banks årsrapport om betalingssystem og bruker nå utgivelsesåret som år for rapporten).

DNB presenterte årsrapport for DNBs interbanksystem for 2013.

Eksponeringsgrensene (CAP) ble overskrevet syv ganger. Seks av de syv gangene gjaldt det morgenoppgjøret. En endring i 2013 er at banker som er tilknyttet SDC nå foretar dekningskontroll mot betalers konto selv.

Finanstilsynet presenterte hovedpunkter fra risiko- og sårbarhetsanalysen for 2013 (ROS-analyse) av finansnæringens bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

Hans Christian Pretorius, avdeingsdirektør for operativ avdeling NSM, presenterte en situasjonsrapport fra NorCERT.

Norges Bank orienterte om CPSS-IOSCO 'Principles for financial market infrastructures'-evalueringen av norsk finansiell infrastruktur og videre oppfølging.

Finanstilsynet informerte om endringer i Nets Norway AS (Nets) og tilsynets aktiviteter knyttet spesielt til oppfølging på avtalesiden og skifte av eierskap.

Finanstilsynet oppsummerte fra felles beredskapsøvelse mellom Finansdepartementet, Norges Bank og Finanstilsynet 06.12.13. Valgt scenario var avbrudd i NICS med vekt på smitteeffekter bl.a. mot CLS, Oslo Clearing og Oslo Børs.

Finanstilsynet informerte om at en status for norske finansinstitusjoners bruk av tjenesteproduksjon levert fra høyrisikoområder, var overlevert Finansdepartementet. Oppgavene som utføres fra høyrisikoområder har et begrenset omfang og risiko. Finanstilsynet delte leveransene i IKT-drift, oppgaver knyttet til IKT-driften inkludert applikasjonsforvaltning og rene IKT-utviklingsoppgaver. Ingen finansforetak eller leverandører har IKT-driftsleveranser fra høyrisikoland.

Finans Norge informerte om at skjermingsavtale mellom Finansforbundet og Finans Norge for tariffoppgjøret 2014 var inngått. Avtalen gjelder også for 2105 og 2016.

Finanstilsynet orienterte om iverksatte og planlagte lov- og forskriftsendringer:

- Iverksatt endring i Finansvirksomhetsloven fra 01.07.14: Ny § 2-17 a. Utkontraktering mv. Regulerer hvilke oppgaver som kan/ikke kan utkontrakteres, og at bruk av oppdragstager ikke fratår foretaket ansvaret for virksomheten som utkontrakteres.
- Iverksatt endring i Finanstilsynsloven fra 01.07.14: Ny § 4 c. Regulerer krav til meldeplikt til Finanstilsynet 60 dager før iverksettelse av avtale om utkontraktering, og Finanstilsynets rett til å gripe inn i den planlagte utkontraktingen. En ny forskrift er på høring som regulerer unntak fra meldeplikten i forhold til type finansforetak og virksomhet som skal utkontrakteres.
- Planlagte endringer i IKT-forskriften
- Planlagt forskrift til Lov om betalingssystemer § 3-3. med krav til risiko- og sårbarhetsanalyser og sikkerhetstiltak for nye betalingstjenester.

Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur (BFI).

Mandat fastsatt av Norges Banks hovedstyre 11. oktober 2000 (oppdatert navneendring ved at Finanstilsynet overtok ledelse og sekretariat 01. juni 2010).

1. Beredskapsutvalg for finansiell infrastruktur har ansvaret for å komme frem til og koordinere tiltak for å forebygge og å løse krisesituasjoner og andre situasjoner som kan resultere i store forstyrrelser i den finansielle infrastruktur. Gjennomføringen av tiltakene vil baseres på at den enkelte deltaker har beslutningskompetanse på vegne av sin institusjon.
2. I en krisesituasjon skal utvalget varsle og informere berørte aktører og myndigheter om hvilke problemer som har oppstått, hvilke konsekvenser problemene kan medføre og hvilke tiltak som settes i verk for å løse problemene. Utvalget skal etablere nærmere rutiner for varsling, problemhåndtering og informasjonsformidling som skal gjelde i slike situasjoner.
3. Beredskapsutvalget skal forestå nødvendig koordinering av beredskapssaker innenfor finansiell sektor. Utvalget skal herunder, på grunnlag av Sivilt beredskapssystem, samordne utarbeidelse og iverksettelse av varslingsplaner og beredskapstiltak ved sikkerhetspolitiske kriser og krig.
4. Representasjonen i beredskapsutvalget skal tilpasses behovet for å løse den aktuelle krisesituasjon og samordne utarbeidelse av beredskapsplaner og iverksettelse av omleggingstiltak. Finanstilsynet skal ha ledelse og sekretariat for beredskapsutvalget og innkaller til møter i utvalget. Møter avholdes ved behov og minst to ganger hvert år. I tillegg til ordinære medlemmer og varamedlemmer fra myndighetsorganer og de sentrale aktørene i finansiell infrastruktur, kan utvalget knytte til seg observatører og kontaktpersoner fra andre aktører i finansiell infrastruktur, herunder representanter for telekommunikasjon og kraftforsyning.
5. Beredskapsutvalget erstatter ikke den enkelte institusjons selvstendige ansvar for beredskapen i egen virksomhet.
6. Mandatet for beredskapsutvalget fastsettes av Finanstilsynet i samråd med Finansdepartementet og sentrale aktører i finansiell infrastruktur.

Vedlegg 2

Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur (BFI). Medlemmer, varamedlemmer og observatører pr 31.12.2014.

Medlemmer

Olav Johannessen, Finanstilsynet
Jon Berntsen, Evry ASA
Tor Johan Bjerkedal, FNO
Anne Ekeren Bjone, Verdipapirsentralen ASA
Thorbjørn Danielsen, Eika Gruppen AS
Rune Grundekjøn, Finanstilsynet
Ken Robertsen, DNB ASA
Kjetil Heltne, Norges Bank
Ole-Jørgen Karlsen, Finanstilsynet
Kjetil Karsrud, Finanstilsynet
Bjørn-Arild Kydland, Nets Norway AS
Åshild Johnsen, Finanstilsynet
Knut Sandal, Norges Bank
Eldar Skjetne, SpareBank 1 Gruppen AS
Arnfinn Vik, Nordea Bank Norge ASA
Tone Aarland, Finanstilsynet

Varamedlemmer

Geir Bruflot, SpareBank 1 Gruppen AS
Asbjørn Enge, Eika Gruppen AS
Lars Erik Fjørtoft, Bankenes Standardiseringskontor
Kjetil Hammerø, Nordea Bank Norge ASA
Hasse Kristiansen, Nets Norway AS
Kåre Sandvik, DNB ASA
Kari Schultz Geier, Oslo Clearing
Eva Trasti, Evry ASA
Anna Grinaker, Norges Bank
Kjetil Watne, Norges Bank

Observatører

Geir Bjørge, Posten Norge AS
Jan-Georg Larsen, Telenor ASA
Per Broch Mathisen, Norges Fondsmeglerforbund
Lasse Ruud, Verdipapirfondenes Forening
Runar Langnes, Post- og Teletilsynet
Truls Sønsteby, Norges Vassdrags- og Energidirektorat
Marius Østli, Finansdepartementet
Hans Christian Pretorius, Nasjonal sikkerhetsmyndighet